

جشنواره چهارم؛ حرف‌های روزنامه‌نگاران برگزیدگان و دبیر جشنواره

لیلا رستگار

نیز درباره‌ی ضرورت وجودی جشنواره‌ی مطبوعات چنین می‌گوید: «موضوع ضرورت وجودی جشنواره مطبوعات با تعیین تعریفی از آن قابل بحث است. اگر برگزاری جشنواره مطبوعات به منظور ارزش‌گذاری، قدردانی و حمایت از تلاش روزنامه‌نگارانی است که با احساس مسؤلیت در جهت رشد و تعالی فکری - معنوی مردم و طرح کارشناسانه معضلات آنها فعالیت می‌کنند، باید الزامات تحقق چنین اهدافی نیز فراهم آید. به نظر من مهمترین این الزامات، ایجاد یک تشکل حرفه‌ای - فرهنگی است که دفاع از حقوق روزنامه‌نگاران را به عهده گیرد. به همان ترتیب که پزشکان دارای تشکل صنفی حرفه‌ای به نام سازمان نظام پزشکی هستند، یکی از عوارض نبود چنین تشکلی همین است که بعد از مدت قابل توجهی هنوز سخت و زیان آور بودن حرفه‌ی روزنامه‌نگاری در وزارت کار و امور اجتماعی (متولی مسأله) به رسمیت شناخته شده و همچنان در حال بررسی است.

به‌رحال واقعیت این است که نبود این تشکل یعنی نبود امنیت شغلی - حرفه‌ای برای روزنامه‌نگار. بدین ترتیب چطور می‌توان از یک روزنامه‌نگار انتظار داشت که بتواند با استقلال شخصیت، جسارت، پویایی و با تکیه بر یک هویت فرهنگی، مسؤلیت اجتماعی خود را به انجام رساند.

فریدون صدیقی - روزنامه‌نگار - معتقد است که در این زمینه نباید زیاد سخت‌گیری کرد. او می‌گوید: «اگر قرار باشد هر تلاش و تقلای خلاقه و فرهنگی و ادبی، جشنواره‌ای برای خود داشته باشد. خوب ضرورت این جشنواره - مطبوعات - هم برپایه همان ضرورت‌ها معنی پیدا می‌کند والا غیر. مثل جشنواره فیلم، موسیقی، تئاتر، چند جشنواره فیلم و ادبیات کودکان، جشنواره کتاب سال، جشنواره خوارزمی و جشنواره‌های دیگر. خیلی مته به خشخاش نگذاریم.»

مسجد رزازی - روزنامه‌نگار - با نگاهی

و هرسال بتواند شوری بیشتر، حرکتی عمیق‌تر و مطبوعاتی خلاق‌تر بیافریند. به جشنواره‌ی چهارم بازگردیم...

ضرورت وجودی جشنواره‌ی مطبوعات

در خیل آنانی که درباره‌ی ضرورت برپایی جشنواره‌ی مطبوعات مورد سؤال قرار گرفتند، کسی منکر ضرورت برگزاری چنین گردهمایی نبود، اما هر مخاطب این سؤال با باورها و ذهنیات و آرمان‌های خود این مسأله را ارزیابی می‌کرد. یکی از اساسی‌ترین بحث‌ها این بود که جشنواره باید مسائل و مشکلات عام و خاص مطبوعات را در همه‌ی ابعاد بشناسد و زمان برگزاری جشنواره مناسب‌ترین فرصت برای شناسایی و یافتن راه‌حل‌های جمعی برای مشکلات مطبوعات است. طبیعی است که این بحث تنها مشکلات مادی و فنی را در برنمی‌گیرد و تمامی رویکردهای روانی و عاطفی و حرفه‌ای را شامل می‌شود. به‌طور مثال «نشانه» نشریه‌ی دانشجویان علوم ارتباطات - در ویژه‌نامه‌ی شماره‌ی پنجم خود - این ضرورت را با طرح یکی از مشکلات بنیادی مطبوعات ایران پیوند زد: «جشنواره‌ی چهارم یک‌بار دیگر نشان داد که مهمترین ضعف و کاستی مطبوعات ما، نبود روزنامه‌نگاری تخصصی است.»

برخی از استادان حتی پرداختن به مسائل فراملی و نگرانی‌های بین‌المللی را در حوزه‌ی کار و تأثیرگذاری جشنواره‌ی مطبوعات وارد می‌کنند. دکتر معتمدنژاد - چهره‌ی آشنای علوم ارتباطات - معتقد است: «... این توقع از ایران انقلابی می‌رود که در صحنه‌ی پیام‌رسانی مانند دیگر صحنه‌ها با توجه به اهمیت ارسال پیام برای انقلاب ایران، الگوی کشورهای در حال توسعه شود. بنابراین جشنواره مطبوعات قطعاً تأثیرات مثبتی در تعادل جریان خبر می‌تواند داشته باشد.»^۱

معصومه کسبانی - روزنامه‌نگار و دانشجوی کارشناسی ارشد علوم ارتباطات -

رویداد بهاری جشنواره‌ی مطبوعات چون سال‌های گذشته، شور و حرکتی در مطبوعات کشورمان پدید آورد و باز مثل سه بهار قبلی بحث و حدیث‌های بسیاری را باعث شد. این جشنواره از سویی وجدی در خانه‌ی دل بسیاری از مطبوعاتی‌ها به پا کرد، مردم و خوانندگان عادی را به ضیافت روزنامه‌نگاران میهمان کرد و ارتباطی صمیمانه و مستقیم را بین قلم به‌دستان و خوانندگان باعث شد. از سویی دیگر جشنواره‌ی چهارم هم شاهد کنار ماندن بعضی اصحاب مطبوعاتی و یاران صادق این وادی پرتنش بود و قطعاً این نکته‌ای نیست که برپاکندگانش این همایش گرم به آن بی‌توجه باشند. روزنامه‌نگاران حرف‌های بسیاری درباره ضیافت خود دارند؛ تنها یکی از آن حرف‌ها این است:

جشنواره مطبوعات به دلیل مخاطبان آن باید شوری همگانی، یکپارچه و بی‌نظیر در مردم و مطبوعاتی‌ها ایجاد کند تا هیچ رهگذری حتی، نتواند بی‌تفاوت از کنار آن بگذرد.

اگر جشنواره را نمایشگاهی تلقی کنیم که باید بخشی از توان مطبوعات کشورمان را به چشم بکشد، و یا ارتباطی نه چندان عمیق با مخاطب آشنا و بیگانه برقرار کند، می‌توان گفت که جشنواره‌ی چهارم جشنواره‌ی موفق بود ولی در نگاهی آرمانی - نه به مفهوم تخیلی آن - از جشنواره مطبوعات باید می‌خواستیم که حرکتی عمیق و مستمر در بدنه‌ی مطبوعات کشورمان ایجاد کند؛ شوری یکپارچه و طرب‌انگیز در نشریات به پا کند، باوری عمقی و خلاق در ذهن تک تک روزنامه‌نگاران این مرزوبوم بیافریند؛ محلی باشد برای آموزش جدیدترین یافته‌های علمی و انسانی به سریع‌ترین شکل ممکن؛ و فضایی باشد برای تلافی اندیشه‌های بزرگان و اساتید تئوری پرداز ارتباطات با زنان و مردان عمل این کارزار وسیع و... از باید‌ها بگذریم با این امید که جشنواره در حرکت سیال خود به سوی آرمان‌ها حرکت کند

■ علی انتظاری دبیر چهارمین جشنواره مطبوعات: در بخش داوری، مشارکت روزنامه نگاران بیشتر شده است به طوری که اکثر داوران در گروه های تخصصی، روزنامه نگاران و صاحب نظران حوزه روزنامه نگاری بودند.

ویژه، جشنواره را ضرورتی غیرقابل انکار به حساب می آورد. او می گوید: «سالهاست جامعه شناسان کار» به این باور رسیده اند که همکاری در کوران رقابت، کیفیت بهتری پیدا می کند و رقابت زمانی مفهوم دارد که ارزیابی وجود داشته باشد. ضمن اینکه مردم در طول سال، با مطالعه مطبوعات و مطالب مختلف آن، این ارزیابی را به طور غیررسمی انجام می دهند. وجود یک نوع قضاوت حرفه ای نسبت به فعالیت های یک ساله مطبوعات، می تواند انگیزه خوبی برای تقویت روح رقابت سازنده، در میان دست اندرکاران مطبوعات باشد.

با چنین نگاهی، جشنواره ضرورتی غیرقابل انکار می یابد.»

چند پرسش و چند پاسخ

برای دو نفر از برندگان جشنواره چهارم چند سؤال مشترک را مطرح کردیم. فریدون صدیقی، روزنامه نگار، نفر برگزیده بخش یادداشت و عضو کمیته تخصصی خبر و تیر است و مجید رزازی، روزنامه نگار و نفر برگزیده بخش گزارش تحقیقی، از بعضی پاسخ های این دوستان در بخش های مختلف گزارش استفاده شده است ولی چند پرسش و پاسخ را در همین بخش می خوانیم:

○ ویژگی اثر خود را به عنوان «اثر برتر» در چه می بینید؟

فریدون صدیقی: «قاعدتاً داوران بخش یادداشت باید در مورد ویژگی های یادداشت من توضیح بدهند. اما حالا که از خود من خواسته اید از چند نکته یاد می کنم:

یادداشت «درسی برای ...» شخصیتی کاملاً روزنامه ای دارد. مقاله نیست، انشا هم نیست. یادداشت، درونمایه، ساخت و پیکره ای سیال و سهند دارد. موضوع از توازن و پیوستگی برخوردار است.

یادداشت، تنها حرکت واژه برای بیان یک مفهوم واژگانی نیست، بلکه اساساً از خواندن به دیدن می آید. یعنی نمی گوید که چه می گوید. نشان می دهد که چه را باید نشان بدهد. ما شخصیت های یادداشت را یعنی دانش آموز، معلم و آقاسی دکتر حبیبی را در کنش و واکنش های رفتارشان می بینیم. در فضا و مکان می بینیم. آنها در لوکیشن حرکت می کنند. جزئی از میزانشن هستند. و اساساً نکته همین است

آنچه را که در بیشتر مطبوعات به عنوان

یادداشت، مقاله و سرمقاله می بینیم، فاقد انسجام، توازن و تعادل مضمونی و ساختاری هستند. شخصیت ها بی حرکت اند و فقط در سایه حرکت می کنند. چرا؟ دلیل ساده ای دارد. خیلی ها فرق بین یادداشت، مقاله و سرمقاله را نمی دانند. چرا؟ چون خیلی ها فرق بین یادداشت، مقاله و سرمقاله روزنامه با هفته نامه، ماهنامه و فصلنامه را نمی دانند. چرا؟ چون اساساً انشانویسی را با یادداشت نویسی اشتباه گرفته اند. چرا؟ چون اساساً به عنصر سرعت و سنگینی در نوشتن یادداشت و کارکرد روزانه آن آشنا نیستند. چرا؟ چون، در این مورد بیست هزار دلیل دارم. بماند.»

مجید رزازی: آگاهی از طرز زندگی و نوع کسب درآمد دست اندرکاران امور دولتی همیشه برای عموم مردم جالب بود.

در جوامع توسعه یافته امروزی، اطلاعات مربوط به بسیاری از ابعاد زندگی دست اندرکاران امور دولتی - به ویژه ابعاد اقتصادی آن - در دسترس عموم مردم قرار دارد. اما در کشور ما هنوز هم میزان و محل کسب درآمدهای دست اندرکاران دولتی، در زمره اطلاعات طبقه بندی شده است. از جمله، صدها شرکت دولتی که مدیران عامل یا افراد ذی نفوذ آنها از مسؤولان دولتی هستند، به همین دلیل عملکرد مالی کاملاً پنهانی دارند که برای پنهان نگهداشتن عملیات خود، حتی تن به پرداخت مالیات هم نمی دهند. گزارش کنترل مالی شرکت های دولتی، ضمن بیان ضرورت های کنترل این شرکتها - که مهمترین منبع ایجاد درآمدهای کلان برای این عده هستند - مصادیقی از عملکردهای سوء اقتصادی این شرکتها را - برای دست یافتن به سود بیشتر - بیان کرده بود که به دلیل اهمیت موضوع، فراگیر بودن آن، نگاه کلان گزارش به موضوع، برخورداری از اطلاعات مستند و ارائه پیشنهاد های عملی، مورد توجه

قرار گرفت.

○ نقاط قوت و ضعف جشنواره چهارم را در چه عواملی می دانید؟

مجید رزازی:

نقاط ضعف:

- فقدان جذابیت های جنبی، آنگونه که در جشنواره سوم بود؛

- واقع شدن در شعاع جشنواره کتاب؛

- محروم بودن از یک نظام سازماندهی شده تبلیغاتی.

نقاط قوت:

- حضور حرفه ای های مطبوعات در کمیته های بررسی کننده؛

- حضور فعالانه اغلب نشریات موجود کشور.

فریدون صدیقی: نقطه قوت جشنواره، آغاز حرکت آن است و نقطه ضعف قطعاً کمی تجربه در چگونگی و چرایی برگزاری آن است. شاید امیدواری به جشنواره هفتم و پانزدهم ایده آل باشد. اما مگر جشنواره فیلم که چند ماه پیش پانزدهمین دوره آن را پشت سر گذاشت، ضعف نداشت؟ که بسیار داشت.

راستش ما در برپایی هر جشنواره ای که هنری و فرهنگی و حتی عسلی است، مشکلات مستمر و مکرر داریم.

○ درباره داوری جشنواره چه نظری دارید؟

فریدون صدیقی: من خود عضو کمیته داوران تیر و خبر جشنواره بودم. سوگند یاد می کنم به اعتبار اعضای حرفه ای این کمیته آقایان حسین قندی، منصور سعیدی، یونس شکرخواه و ... داوری ضمن آنکه حرفه ای بود، منصفانه و بی خدشه بود. یادمان باشد داوری براساس تیر و خبرهای رسیده به این کمیته بود. در کمیته هر خبری که منبعش خبرگزاری یا واحد مرکزی خبر بود خود به خود حذف می شد. هر خبری که شمولی محدود داشت و

اساساً فاقد همه عناصر و ارزش‌های خبری، دست‌کم با تعریف کلاسیک بود، حذف می‌شد. آنچه ماند و آنچه که انتخاب شد. واقعاً در بین بدست ما رسیده‌ها، سوگند می‌خورم مبتنی بر عدل و انصاف و توجه و عنایت به شاخصه‌های حرفه‌ای این کار بود.

تیترا انتخابی ما این بود: علی حاتمی داستان مرگ را کلید زد.

خبر انتخابی، بیمه شدن اتومبیل صدمیلیون‌تومانی بود.

هر دو حرف نداشتند.

مجید رزازی: در اینکه قضاوت کار مشکلی است، و همیشه باعث حرف و حدیث‌هایی می‌شود، شکی نیست. هر چه طرف‌هایی که در مورد آنها قضاوت می‌شود، متعددتر باشند، دامنه این حرف و حدیث‌ها

■ **مینو بدیعی روزنامه‌نگار و مدرس ارتباطات: یکی از مسائل قابل توجه این است که اساساً استاندارد**

و معیارهای اصول علمی کار روزنامه‌نگاری از سوی دبیرخانه جشنواره اعلام نشده است و روزنامه‌نگاران نمی‌دانند که گزارش برتر یا خبر و تیترا برتر از دیدگاه جشنواره چیست.

بیشتر است و این هم تا حدودی طبیعی است. به‌خصوص وقتی پای گزینش اثر برتر در میان باشد. کیست که اثر خود را «برترین» نداند؟! ضرب‌المثل معروف «کس نگوید که ماست من ترش است» را حتماً شنیده‌اید.

نکته دیگر این است که معیارها و ارزش‌های یک کار برتر مطبوعاتی هنوز به روشنی در جامعه ما شناخته نیست. چنانکه محدوده و حیطه اصلی کار مطبوعات هم

با این حساب، فکر می‌کنم داوران جشنواره (به‌خصوص در سطح کمیته‌ها) مشکل‌ترین بخش کار را به عهده داشتند و فشار زیادی را هم متحمل شدند.

○ **نشریه ویژه جشنواره به نظر شما چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟**

مجید رزازی: نشریه جشنواره به عبارتی نشریه نشریه‌هاست. چنین نشریه‌ای از سوی مخاطبان آن، زیر ذره‌بین بررسی‌های مختلف است. محتوا، فرم ارائه کار، دقت در پوشش

کامل خبری، طرز صفحه‌بندی، نوع چاپ و... امسال نشریه جشنواره ضرب‌المثل معروف «کوزه‌گر از کوزه شکسته آب می‌خورد» را تداعی کرد.

فریدون صدیقی: مهمترین ویژگی نشریه امسال جشنواره ضعف مضمونی آن بود. بیشتر شبیه بولتن‌های دانشجویی بود. به‌گمانم نشریه جشنواره علاوه بر آنکه باید حامل و محمل خبرهای جشنواره باشد باید اهل جرأت و جسارت در مباحث و دیدگاه‌های نو به نو در روزنامه‌نگاری باشد. روزنامه‌نگاری که می‌گویم همه چرخه‌ای را می‌گویم از تولید خبر تا چاپ و توزیع را در برمی‌گیرد. از عملکرد صفحه‌بندی، لیتوگرافی و...

○ معیارهای انتخاب

جشنواره مطبوعات امسال چهارمین دوره خود را پشت سر گذاشت بی‌آنکه معیارهای انتخاب آثار برتر به‌طور مدون و مشخص مطرح شود. البته حرف‌های کلی در این زمینه زده شد ولی جزئیات ریز انتخاب آثار همچنان نامشخص بود و این یکی از مواردی بود که بسیاری از دست‌اندرکاران مطبوعاتی بر آن تأکید داشتند. اغلب روزنامه‌نگاران بر این اعتقادند که انتخاب این آثار باید توسط خود روزنامه‌نگاران انجام گیرد و معیارهای مشخص و مدونی نیز برای این انتخاب‌ها معرفی شود.

مینو بدیعی - روزنامه‌نگار و مدرس علوم ارتباطات - در این زمینه می‌گوید: از دیدگاه علم روزنامه‌نگاری و از منظر تخصصی و حرفه‌ای جشنواره مطبوعات و انتخاب برترین‌ها در گرایش‌های مختلف حامل مسائل و مشکلات خاصی است. یکی از مسائل قابل توجه این است که اساساً استاندارد و معیارهای اصول علمی کار روزنامه‌نگاری از سوی دبیرخانه جشنواره اعلام نشده است. به بیان دیگر در حال حاضر هیچ‌کدام از شاغلان مطبوعاتی نمی‌دانند که فرضاً گزارش برتر و یا خبر و تیترا برتر و همین‌طور مقاله خوب از دیدگاه جشنواره چیست؟ و چه شاخص‌هایی دارد و از کدام اصول علمی روزنامه‌نگاری تبعیت می‌کند. در کمیته تخصصی گزارش و گفت‌وگو شاهد آن بودم که تعداد زیادی اثر مطبوعاتی که اساساً در چارچوب تعاریف مشخص گزارش نمی‌گنجیدند به دبیرخانه ارسال شده بودند! این مسأله نشان داده و می‌دهد که عده زیادی از خبرنگاران و گزارشگران مطبوعات و چه

آماتور و چه حرفه‌ای اصولاً نمی‌دانند «گزارش» چیست و یا اینکه مصاحبه چگونه باید انجام شود و چطور باید تنظیم گردد؟! زمانی که بخشی از فعالان مطبوعاتی کشور حتی با اصول اولیه، قالب‌ها و ابزارها و تکنیک‌های روزنامه‌نگاری در زمینه‌های گوناگون آشنا نباشند و دبیرخانه جشنواره مطبوعات هم هیچ‌گونه ضوابط و معیارهایی را برای این مسأله مشخص نکند سطح علمی - تخصصی بخش مسابقه جشنواره بسیار پایین می‌آید. پیشنهاد من این است با یاری استادان علوم ارتباطات و با همکاری روزنامه‌نگاران حرفه‌ای اصول علمی خبر، تیترا، مقاله و گزارش و... برتر از سوی دست‌اندرکاران جشنواره مطبوعات تدوین گردد و این اصول در اختیار جامعه مطبوعاتی کشور گذاشته شود.

معصومه کیهانی نیز درباره داوران جشنواره می‌گوید: «انتخاب آثار برتر در جشنواره توسط کمیته‌های تخصصی و هیأت داوران برای داوران نهایی صورت می‌گیرد که به‌هرحال در مورد هر دو باید بر این نکته تأکید ورزید که تنها روزنامه‌نگاران حرفه‌ای - تخصصی و با تجربه و متعهد به یک چارچوب فرهنگی از عهده یک داوران بی‌طرفانه، علمی و در نهایت مطلوب برخوردارند.»

چند پیشنهاد

با توجه به اینکه جشنواره مطبوعات متعلق به روزنامه‌نگاران و اهل مطبوعات است، جماعت اهل قلم حرف‌های بسیار و پیشنهادات فراوانی در این زمینه دارند. این پیشنهادات برخی در طول جشنواره در نشریات ویژه، یا عادی مکتوب شدند. و بعضی دیگر به عنوان پیشنهادات شفاهی در این سو و آن سو مطرح شد. توجه به نکات مطرح شده از سوی دست‌اندرکاران مطبوعاتی و آگاهان این عرصه می‌تواند برگزارکنندگان را در اجرای هر چه بهتر برنامه‌های جشنواره مطبوعات یاری دهد.

فریدون وردی‌نژاد - مدیرعامل سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی و مدیرمسئول روزنامه ایران بر این اعتقاد است که: «مهمترین نقش جشنواره مطبوعات، ارائه الگوی موفق تعامل چند سویه و شکستن روش‌های بسته و سنتی است.

با این پیش فرض جشنواره مطبوعات باید دارای ویژگی‌هایی باشد که به مهمترین آنها فهرست‌وار اشاره می‌شود:

۱. برگزارکنندگان جشنواره باید از نخبگان جامعه مطبوعاتی و استادان این رشته باشند که حتماً در علوم اجتماعی نیز صاحب نظر خواهند بود.

۲. این جشنواره باید دبیرخانه دائمی داشته باشد که به عنوان یک مرکز پژوهش همواره نشریات را از نظر کمی و کیفی ارزیابی کند چرا که اکنون بسیاری از اهل قلم به خاطر «مناعت طبع» در جشنواره شرکت نمی‌کنند و در «حوزه داور» محدود به کسانی است که داوطلب شرکت می‌شوند و این نقیصه بزرگ است.

۳. داوران جشنواره که برای مقطع خاصی برگزیده می‌شوند باید به دور از هرگونه پیش‌داوری و نگاه ویژه باشند. این بند از آن نظر بسیار مهم است که باعث افزایش اعتماد خبرنگاران، نویسندگان و... به داور می‌شود و در غنای جشنواره تأثیر بسیار می‌گذارد.

۴. جشنواره در مقطع خاص خود می‌تواند بسیاری از نظرات را برای تعالی امر مطبوعات باز بتاباند و در حقیقت تبدیل به همایش و گفت‌و شنود شود.

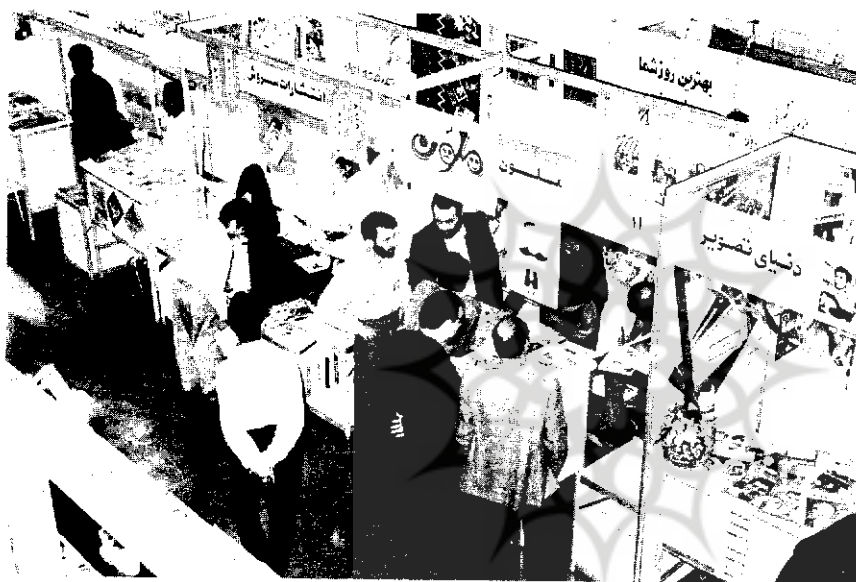
۵. مقالات عرضه شده در جشنواره باید از غنای لازم برخوردار بوده و توسط گزینشگران در طول سال از میان مطبوعات جمع‌آوری شود. در این صورت مطرح کردن گزارش‌ها و مقاله‌های برگزیده به عنوان آخرین پژوهش‌های علمی در زمینه ارتباط جمعی معرفی می‌شود و عزت، اعتبار و آبروی علمی جشنواره را تعالی می‌بخشد.

۶. از نظر من مهم‌ترین موضوع مربوط به جشنواره، تکیه بر حرفه‌ای‌تر کردن آن و دوری از بده بستان‌های سیاسی است. چه آنکه جشنواره نباید میدانی برای تلافی‌کردن‌ها، برخوردها یا حتی «تقسیم غنایم» باشد، بلکه باید کار به دست مطبوعاتی باشد و بخش فرهنگی دولت و وزارت ارشاد حمایت‌کننده و پشتیبان باشند تا داورها، «حرفه‌ای» نتایج، «علمی» و تأثیر «پردامنه باشد»^۲

شکل تقسیم‌بندی قالب‌های آثار نیز از جمله مواردی است که روزنامه‌نگاران ایرادهایی را به آن وارد می‌دانند. روزنامه‌نگاران نشریات کودک و نوجوان معتقد به بررسی جداگانه این آثار و مقایسه آثار این نشریات در حیطه مطبوعات کودک و نوجوان هستند. مطبوعاتی‌های شهرستانی لزوم بررسی ویژه نشریات شهرستان‌ها را طرح می‌کنند و دیگران به نوع تقسیم‌بندی‌های ارائه شده معترضند.

مینو بدیعی در این باره می‌گوید: «یکی از مسائلی که به نظر من عجیب است تقسیم‌بندی مقالات مختلف به حوزه‌های گوناگون نظیر پزشکی، فنی، مهندسی، اقتصادی، اجتماعی و... است. «مقاله» یکی از قالب‌های کار روزنامه‌نگاری است که در مقایسه با «گزارش» و یا «خبر» تنوع، تحرک شاخص‌ها و مؤلفه‌های مهم و روز این حرفه، کمتر با خود دارد و این همه تقسیم‌بندی در مورد انواع مقالات - به اعتقاد من - بی‌معنا به نظر می‌رسد. اگر یک روزنامه‌نگار و یک مقاله‌نویس متخصص (در رشته‌ای خاص) بر چارچوب و اصول مقاله‌نویسی آشنا باشد می‌تواند در رشته تخصصی خود مقاله خوبی بنویسد. به بیان

این ربطی به خلاقیت و استعداد و توانایی او در حرفه «روزنامه‌نگاری» ندارد بلکه پزشک و یا مهندس و یا مبتکر توانمندی است که کار جدیدی را در زمینه شغل خویش انجام داده است. حال اگر این فرد توانمند «مقاله‌ای» را که به رشته نگارش در می‌آورد دقیقاً با اصول «ژورنالیسم» (در زمینه مقاله‌نویسی) انطباق داشته باشد می‌توانیم بگوییم «مقاله‌نویس مطبوعاتی» برتری هم هست! اینجا پرسشی پیش می‌آید که آیا ما می‌خواهیم «روزنامه‌نگار» برتر را که حرفه اصلی‌اش روزنامه‌نگاری است جایزه بدهیم و او را تشویق کنیم یا اینکه صاحب یک حرفه دیگر تخصصی را که احیاناً «مقاله‌نویس خوبی» هم ممکن است باشد از

دیگر تعیین رشته‌ها و گرایش‌های گوناگون در «مقاله‌نویسی» کاری براساس اصول علمی روزنامه‌نگاری نیست. در این مورد بیشتر توضیح می‌دهم که ما از دیدگاه عنین روزنامه‌نگاری اصول و روش‌های مشخصی برای نگارش یک مقاله خوب روزنامه‌ای و مجله‌ای داریم و اصول مقاله خوب پزشکی تفاوتی فرضاً با اصول مقاله خوب «مهندسی» ندارد و تنها فرقی که در این زمینه به چشم می‌خورد بار محتوایی آنهاست که دقیقاً ارتباط به علم، دانش و رشته‌ای دارد که «مقاله‌نویس» در آن مقاله می‌نویسد. به عبارت دیگر اگر یک پزشک محقق و کاوشگر و یا یک مهندس مبتکر و طراح و یا صاحب یکی دیگر از حرفه‌های مفید جامعه، کاری نو و تازه، در رشته مربوط به خود انجام دهد و این کار را به عنوان یک مقاله به یک نشریه علمی ارائه دهد

امتیازات روزنامه‌نگار برتر بودن برخوردار سازیم؟! به اعتقاد من در نخستین قدم ما باید روزنامه‌نگار حرفه‌ای را تعریف کنیم. کسی که برای تفنن و یا پرکردن اوقات فراغت و حتی برای شغل دوم «روزنامه‌نگاری» و یا «مقاله‌نویسی» را انتخاب می‌کند، «روزنامه‌نگار برتر» نمی‌تواند به حساب بیاید. روزنامه‌نگار برتر به اعتقاد من کسی است که به قول مطبوعاتی‌ها خاک روزنامه و یا مجله‌ای را خورده باشد و از این راه امرار معاش و زندگی کند و در عین حال به اصول حرفه‌ای، اخلاقی تعهد، مسؤلیت و وجدان کاری این شغل خطیر و پرمسئولیت اجتماعی ایمان داشته باشد. روزنامه‌نگار را ما در نخستین گام با «خبرنگار» می‌شناسیم که با یک «مقاله‌نویس» صرف بسیار متفاوت است. او برای کسب خبر می‌توان گفت خود را به آب و آتش می‌زند و

■ در کتاب جشنواره چهارم که به زودی می‌منتشر شود ملاک‌های داوری جشنواره در هر بخش ذکر شده است.

■ گروه‌های تخصصی، آزادانه و بدون کوچکترین تحمیل به امر داوری پرداخته و در یک فضای کاملاً منصفانه آثار را بررسی کردند.

همواره مسؤلیت اجتماعی خویش را فرا راه حرفه‌اش قرار می‌دهد. زمانی که در جشنواره مطبوعات به یک مقاله‌نویس تخصصی که حتی در مواردی با حرفه خبرنگاری بیگانه است جایزه‌ای داده می‌شود زیربنای کار روزنامه‌نگاری دچار خدشه و اختلال می‌شود. منظور من این نیست که از مقاله‌نویسان چیره دستی که در زمینه‌ها و رشته‌های گوناگون مقاله‌نویسی، مقالات ارزشمندی نوشته‌اند تجلیل نشود ولی به نظر من این تقدیر و تشویق جایز در جشنواره مطبوعات نیست. جشنواره مطبوعات در واقع باید همایش علمی و گردهمایی خبرنگاران و روزنامه‌نگاران واقعی باشد. نکته دیگری که در بخش مسابقه جشنواره مطبوعات قابل ذکر است جدا کردن «یادداشت» و نقد و انواع آن یعنی «اجتماعی» و «اقتصادی» و غیره از «مقاله» است سؤال من این است که «نقداجتماعی»، چه فرقی با «مقاله اجتماعی» دارد؟ در مقاله اجتماعی هم می‌توان به نقد و بررسی مسائل اجتماعی پرداخت. همین‌طور در «مقاله اقتصادی» هم سیاست‌ها و طرح‌ها و دیدگاه‌های «اقتصادی» را می‌توان نقد کرد. ممکن است بگویید «نقدهنری» با «مقاله هنری» متفاوت است که البته در این زمینه شاید تفاوت‌هایی دیده شود و می‌توانیم در جشنواره «نقدهنری» را از «مقاله هنری» جدا کنیم ولی در سایر زمینه‌ها این جدا کردن بی‌معنی به نظر می‌رسد. یک یادداشت کوتاه هم چه تفاوتی با یک «مقاله کوتاه» دارد که باز هم دبیرخانه جشنواره این جداسازی را انجام داده است. «ستون ویژه» هم صیغه مبالغه‌ای است که به نظر من بی‌مورد در نظر گرفته شده است! ایضاً گرایش‌هایی نظیر «طنز مکتوب» که پرسیدنی است که «طنز روزنامه‌ای یا مجله‌ای» مگر مکتوب نیست؟ به اعتقاد من برای اینکه جشنواره مطبوعات بتواند با قدرت زیاد در

عرصه روزنامه‌نگاری ظاهر شود و معنا و مفهوم دقیق علمی خویش را به دست آورد رشته‌ها و گرایش‌های گوناگون کنار روزنامه‌نگاری را باید محدود کرده و فقط در چند گرایش و رشته مشخص - آن هم با توان علمی و تخصصی بالا - جوایزی به برندگان اهدا کند.

مینو بدیعی برای رفع نقطه ضعف‌هایی که برمی‌شورد، پیشنهاد می‌کند:

۱. گرایش‌های مختلف در بخش مسابقه جشنواره در چند مورد زیر خلاصه می‌شود:

«سرمقاله»، «مقاله‌سیاسی»، «نقدهنری»، «گزارش خبری»، «گزارش تحقیقی»، «مقاله اجتماعی» و «گفت‌وگو» و «عکاسی خبری».

۲. به‌نظر من گرایش «تیترو» و «خبر» باید از بخش مسابقه جشنواره حذف شود زیرا روزنامه‌ها از لحاظ خبری بسیار ضعیف بوده و به‌طور کلی «خبر» تولیدی بسیار اندکی دارند و این مسأله ارزش کار جشنواره را پایین می‌آورد. به‌طور کلی در هیچ جای دنیا به خاطر زدن «یک تیترو روزنامه‌ای خوب» به کسی جایزه نمی‌دهند!

۳. دبیرخانه جشنواره مطبوعات می‌باید به‌طور دائم و در طول سال فعال باشد و به جای اینکه در روزها و هفته‌های معینی از سال کار کند در تمامی ایام می‌باید فعالیت مستمر و همه‌جانبه داشته باشد و افراد متخصص کلیه آثار مطبوعاتی را بررسی کنند و از بین آنها نوشته‌های برتر را انتخاب نمایند.

۴. در مورد تشکیل سمینارها و گردهمایی‌های جنبی در جوار نمایشگاه و جشنواره مطبوعات تلاش و کوشش بیشتری شود.

برگزارکنندگان جشنواره چه می‌گویند

معاونت مطبوعاتی و تبلیغاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، برگزارکننده جشنواره مطبوعات است. به‌طور طبیعی هم شورشوق این همایش و نیز انتقادات و همه حرف و سخنها با برگزارکنندگان آن مطرح می‌شود. بعضی سؤال‌های روزنامه‌نگاران و مخاطبان جشنواره را در گفت‌ووشنودی با علی‌انتظاری دبیر چهارمین جشنواره مطبوعات مطرح می‌کنیم و پاسخ می‌شنویم:

○ تغییر و تحولات جشنواره مطبوعات را از نخستین دوره تا امسال - چهارمین دوره -

چگونه ارزیابی می‌کنید؟

- تغییر و تحولات عمده‌ای اتفاق نیفتاده است. این روند سیر تکاملی داشته و رو به رشد بوده است و ما سعی کردیم نقائص را به تدریج و براساس تجربه‌هایی که کسب کرده‌ایم، مرتفع کنیم. در جشنواره اول، تمرکز روی بررسی مطبوعات بود و انتخاب بهترین نشریه در رشته‌های مختلف. در جشنواره دوم با توجه به ایراداتی که روزنامه‌نگاران مطرح کردند، سیاست بر این قرار گرفت که برترین آثار انتخاب شوند و نه برترین نشریات. در جشنواره اول، تجربه نخست ما بود و روزنامه‌نگاران هم شرکت فعال نداشتند؛ از جشنواره دوم به بعد بخشی از داوری آثار را به روزنامه‌نگاران سپردیم و آنها بهترین‌ها را انتخاب می‌کردند. به این ترتیب آثار ابتدا در گروه‌های تخصصی بررسی می‌شد و سپس در اختیار هیأت داوران قرار می‌گرفت و هیأت داوران از بین آثار برگزیده گروه‌های تخصصی یک یا دو اثر را به عنوان آثار اول و دوم معرفی می‌کرد. در بخش انتخاب آثار ما مجموعاً ارزیابی می‌کنیم که شرکت روزنامه‌نگاران هر سال بیشتر از سال پیش شده است. در بخش داوری نیز مشارکت روزنامه‌نگاران بیشتر شده است به طوری که در چهارمین جشنواره اکثر داوران ما در گروه‌های تخصصی، روزنامه‌نگاران و صاحب‌نظران حوزه روزنامه‌نگاری بودند. سیر تحولات رشته‌های مطبوعاتی نیز کاملتر شده است و احتمالاً در جشنواره پنجم تغییراتی در ترکیب رشته‌ها و تقسیم‌بندی‌ها به وجود خواهد آمد.

○ انتخاب داوران به چه شکلی انجام می‌شود؟ لطفاً در هر دو بخش کمیته‌های تخصصی و هیأت داوران نهایی توضیح دهید.

- انتخاب داوری با «شورای عالی جشنواره» است. وزارت ارشاد برگزارکننده این جشنواره است و مسؤولان وزارت ارشاد درباره هیأت داوران تصمیم می‌گیرند و در نهایت اسامی به نظر مقام وزارت می‌رسد. براساس این هماهنگی هیأت داوران و ترکیب کمیته‌های تخصصی مشخص می‌شود و به جز جشنواره اول که اسامی هیأت داوران به خواست خود آنها اعلام نشده، در جشنواره‌های بعد، در ابتدای کار اسامی اعلام می‌شود.

○ چه کسانی در شورای عالی جشنواره حضور دارند؟

– مسؤولان معاونت مطبوعاتی و تبلیغاتی که دست‌اندرکار جشنواره هستند، چند صاحب‌نظر مطبوعاتی به دعوت معاونت مطبوعاتی؛ معمولاً بعضی از اعضای هیأت‌داوران هم شرکت می‌کنند.

○ چرا در ترکیب هیأت‌داوران نهایی، تعداد روزنامه‌نگاران کم است؟

– برای ما مهم آن است کسی بر مسند داوری بنشیند که بتواند داوری کند، نه اینکه لزوماً درگیر کار مطبوعاتی به معنای حرفه‌ای آن باشد. ما می‌خواهیم داوری کنیم و کسانی انتخاب می‌شوند که بتوانند داوری کنند. البته آنها که انتخاب می‌شوند، اغلب درگیر کارهای مطبوعاتی هم بوده‌اند. مثلاً آقای چینی‌فروشان کار مطبوعاتی زیادی انجام داده‌اند. درباره آقای محسنیان‌راد باید بگویم که بسیاری از روزنامه‌نگاران شاگرد ایشان بوده‌اند. آقای محسنیان‌راد همواره در ارزیابی مطبوعات یا جشنواره مطبوعات حضور داشتند و کارهای تحقیقاتی متعددی انجام داده‌اند. آقای افتخارچهرمی نماینده مطبوعات در هیأت نظارت بر مطبوعات هستند و قابل قبول مدیران مطبوعات. دکتر عالمی معاون امور مطبوعاتی بودند، به جریان‌های مطبوعاتی اشراف دارند و قابل قبول جامعه مطبوعات هستند. به هر تقدیر سعی می‌شود ترکیبی در هیأت‌داوران باشد که این ترکیب نوعی اشراف به مسائل فرهنگی، مطبوعاتی و رسانه‌ای داشته باشد تا ارزیابی این هیأت، ارزیابی جامعی باشد. ما می‌خواهیم مطبوعات را در جامعه به عنوان رسانه و نهاد تولیدکننده فرهنگ بررسی کنیم. برای ارزیابی همه جانبه از مطبوعات، نگاه درونی اکتفا نمی‌کند. نکته دیگر این است که اگر حضور روزنامه‌نگاران بیشتر شود، موجب مشکلاتی در ارتباط با خود مطبوعات می‌شود و بسیاری از دست‌اندرکاران مطبوعات در بی‌طرفی نتایج داوری تردید می‌کنند. در شکل فعلی هیأت‌داوران از مقبولیت بیشتری برخوردار است ضمن اینکه ما امسال سعی کردیم با حضور دو تن از روزنامه‌نگاران این ایراد را برطرف کنیم. نکته مهمتر اینکه در مرحله اول، کار داوری عمده‌تاً توسط روزنامه‌نگاران انجام می‌شود و داوران نهایی، کارگزينش را در بین آثار برگزیده انجام

می‌دهند.

○ هرسال تعدادی از روزنامه‌ها و روزنامه‌نگاران در جشنواره شرکت نمی‌کنند، ارزیابی شما از این مسأله چیست و انجام چه اقداماتی را لازم می‌دانید تا جشنواره حالتی فراگیرتر پیدا کند؟

– بعضی از مدیران مطبوعات در این زمینه جوسازی کرده‌اند ولی در مجموع اکثر نشریات کشور شرکت کردند. شاید یک مدیر یا دو مدیر علاقه‌مند نبودند ولی روزنامه‌نگاران شرکت کردند. بعضی از مدیران مطبوعاتی نفس جشنواره را قبول ندارند چون جشنواره هویت روزنامه‌نگاران را تقویت می‌کند و برای آنها بهاء قائل می‌شود. مدیرانی که به روزنامه‌نگار به عنوان کارمند نگاه می‌کنند و می‌خواهند روزنامه‌نگار در منزلت پایین‌تری قرار بگیرد و کارمند خوبی برای آنها باشد، با جشنواره مشکل دارند ولی اکثر مدیران که به مؤسسه‌هایشان به عنوان مؤسسه فرهنگی نگاه می‌کنند، درک می‌کنند که جشنواره در ارتقای کیفی کارهای مطبوعاتی تأثیر مثبتی داشته است. در جشنواره چهارم بسیاری از مدیران مطبوعات، خود آثار برتر را از طرف نویسندگان انتخاب و ارسال کردند و این درک عمیق آنها را از نقش جشنواره در ارتقاء فعالیت‌های مطبوعاتی نشان می‌دهد.

○ روزنامه‌نگاران از ملاک‌های نامشخص گزينش آثار برتر می‌گویند. چرا این ملاک‌ها به‌طور مدون در اختیار جامعه مطبوعاتی قرار نمی‌گیرد؟

– در مورد جشنواره چهارم، کتاب برگزیدگان تهیه شده که تا یکی دو ماه دیگر چاپ می‌شود. در این کتاب ملاک‌های داوری در هر بخش ذکر شده و همراه اصل آثار برگزیده طرح شده است. بعد از آن هم سعی می‌کنیم همین کار را برای جشنواره‌های قبلی انجام دهیم. البته اگر امکاناتش فراهم شود. ولی درباره جشنواره چهارم قطعاً چنین کاری انجام می‌شود.

○ آیا هرسال پس از پایان جشنواره، ارزیابی مشخصی از انتقادات و پیشنهادها به عمل می‌آید؟ آیا این نظرها در جشنواره بعدی اعمال می‌شود؟

– یکی از کارهایی که همه ساله انجام می‌شود، جمع‌آوری و استخراج همه

نقطه‌نظرهایی است که در نشریات و رسانه‌ها مطرح می‌شود. این نظرات در شورای عالی برنامه‌ریزی جشنواره به بحث گذاشته می‌شود و هرآنچه که امکان اجرایی داشته باشد، از نظر منطقی و اصولی درست باشد، در برنامه‌ریزی‌های بعدی مورد استفاده قرار می‌گیرد. ما خوشحال می‌شویم که روزنامه‌نگاران ایرادهای کار را بگویند و راه حل مناسب هم ارائه دهند.

○ اغلب روزنامه‌نگاران بر این اعتقادند که باید یک مرکز دائمی برای انتخاب برترین‌های مطبوعات، در طول سال عمل کند تا اثرها را در شرایط تولید و خلق ارزیابی کند و این انتخاب باید شامل همه آثار منتشر شده باشد و نه آثاری که تنها از سوی صاحبان اثر به عنوان برگزیده به جشنواره ارسال می‌شود. خود شما در این زمینه چه برداشتی دارید؟

– این پیشنهاد از جشنواره اول شد ولی عملاً امکان اجرا برای چنین پیشنهادی نیست، ضمن اینکه با پیش‌بینی جشنواره‌ای هم تعارض دارد. جشنواره براساس شرکت داوطلبانه روزنامه‌نگاران بنا شده است و ما مایلیم کسی که علاقه‌مند است و اثرش را می‌فرستد، مورد ارزیابی قرار گیرد و گرنه درباره کسی که علاقه‌ای به شرکت ندارد، ما هم هیچ داعیه‌ای نداریم. ما معتقدیم که مرحله‌ای از انتخاب توسط صاحب اثر انجام شود. وقتی او از بین آثار خودش آثاری را انتخاب می‌کند، یک مرحله از داوری را انجام داده است. نکته دیگر اینکه سابقه ندارد نهادی بیاید و تمام مکتوبات را بررسی کند و نتیجه‌اش را هم به عنوان آثار برتر اعلام کند. این کار بسیار حجیم و از نظر اجرایی پرهزینه است. به نظر من با توجه به حجیم بودن خطاهای فراوانی هم خواهد داشت. جشنواره به صورت فعلی دارد جا می‌افتد؛ آدم‌های بزرگی هم در آن شرکت می‌کنند، این‌طور نیست که فقط آماتورها باشند. بسیاری از آدم‌های باسابقه هم در جشنواره شرکت کردند و جایزه هم بردند. در بیانیه هم آمده است که داوران پیش از آنکه به نام‌ها توجه کنند، به حرف‌ها توجه کردند. □

پی‌نوئیس‌ها:

۱. شأن روزنامه‌نگار باید قانونی شود. روزنامه شماره ۱۲-۲
۲. وردی‌نژاد، فریدون. رسالت جشنواره، چندسویگی تعاملها- روزنامه شماره نهم، ص ۶.